

טז ע"א

[א] גמ' ואין מברכין לפנייה - וכ"ה גירסת תוס', אבל גירסת רי"ף והגאונים ומברכין לפנייה, וכ"ה בתוספתא.

אור אליהו

זו, שפועלים שעושים בשכרם אינם מברכים לפניי אכילתם. **וכן היא גירסת תוס'**³⁶ (יומא עט ע"א ד"ה ולא), שהביאו ברייתא זו לראיה שברכה שלפני האכילה היא מדרבנן, ממה שפטר את הפועלים מברכה זו: "וכן בפרק היה קורא תניא הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית, אוכלין פתן ואין מברכין לפנייהם, אבל מברכין לאחריהן שתי ברכות". וכן כתבו תוס' בעוד מקומות (סוכה כו ע"ב ד"ה ולא, חולין קז ע"א ד"ה ולא)³⁷. **אבל גירסת רי"ף** (ט ע"ב) **והגאונים**³⁸: "ואוכלין פתן ומברכין לפנייה ולאחריה שתי ברכות"³⁹.

אין מברכין לפנייה.

37. כל הציונים הללו לתוס' הם על פי הערת המו"ל של הגהות רבינו בש"ס ווילנא, וכן ציין הגרעק"א בגליון הש"ס לתוס' אלו.
38. וכן ציינו לגירסת הגאונים הרשב"א והמאירי.
39. וכן גרסו: אגודה (ברכות ב, מו), פסקי רי"ד, אשכול (הלכות ק"ש ח ע"א), שבולי הלקט (סדר בכרות קנו) וספר הזכרון. וכן פסק הטור (קצא). וכן נקט המאירי להלכה והוסיף סברא: "וכן יש מי שאומר שאין מברכין המוציא הואיל ואינו אלא מדברי סופרים, ואין זה כלום, שהרי אין כאן בטול ואף בקצת".
כתב השו"ע (קצא, א): "פועלים העושים מלאכה אצל בעל הבית, מקצרים בברכת המזון, כדי שלא לבטל מלאכת בעל הבית". ומשמע שרק בברכת המזון, שהיא ברכה **שאחריה**, היו מקצרים. אבל בברכה **שלפניה** מברכים כרגיל, שכן לא הזכיר השו"ע מזה כלום, ומשמע שאין בה שינוי אצל הפועלים. וכן מבואר מדברי רבינו בביאורו לשו"ע: "מקצרים כו' - אבל בברכת המוציא לא

ר' אבדימא דחיפה בשם ר' לוי בר סיס, צריך להתירו למען תזכרו"³⁵.
[א] **בגמ'**: "והתניא, הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית, קורין קריאת שמע, ומתפללין, ואוכלין פתן, **ואין מברכים לפנייה**, אבל מברכין לאחריה שנים. כיצד, ברכה ראשונה כתקונה, שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ. כמה דברים אמורים בעושיין בשכרן, אבל עושין בסעודתן, או שהיה בעל הבית מיסב עמהן, מברכין כתיקונה". כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'. ומבואר מהברייתא לפי גירסא

אותו וזכרתם את ועשיתם את, שצריך ליתן ריוח בין מ"ם שבסוף תיבה לאל"ף שבתחלת תיבה שאחריה". והעיר בגליון הגרי"פ שכל זה לא נמצא ברי"ף שלפנינו אלא הם מובאים ברא"ש ובטור, והב"י כתב שכן נמצא בספר היראה לרבינו יונה. ואולי זה כוונת רבינו להדגיש שמכל הדברים שהביאו תוס' מהרי"ף, רק האחרון הוא מהירושלמי.

35. ואכן הרי"ף הביא כן בשם הירושלמי, וכן הב"י (סא) ציין לירושלמי. ולכאורה צ"ע מדוע לא כתבו תוס' שהוא מהירושלמי. ואולי משום שהם הביאו זאת בשם הרי"ף, והרי"ף כבר ציין שהוא מהירושלמי.

36. וכן גרסו רש"י (ד"ה ואין), פסקי ריא"ז (ברכות ב, ב), לחם משנה (קריאת שמע ב, ד) וחסדי דוד (ברכות ב, ח). וכן משמע ברוקח (ברכות ס). וכן היא הגירסא ברא"ש (ו, טז) [אמנם ברא"ש (ב, יד) גרס כרי"ף, ועיין מעדני מלך (שם אות פ), ועיין הערה 39 שרבינו בביאורו לשו"ע נקט שהרא"ש גורס כרי"ף]. וכן פסק הרמב"ם (ברכות ב, ב): "הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית ואכלו פתן,

כג ע"ב

[א] רש"י ד"ה ולא יישן בהן שמא יפיל - כצ"ל.

אור אליהו

גירסא זו יש להקשות: א. שכן אמרו בסוכה (כו ע"א): "תני חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע. ותניא אידך בין קבע בין עראי. ותניא אידך לא קבע ולא עראי. לא קשיא הא דנקיט להו בידיה, הא דמנחי ברישיה, הא דפריס סודרא עלויה". וכתב רש"י (שם ד"ה דנקיט): "דנקיט להו בידיה - לא קבע ולא עראי, שמא יפלו מידו". ומבואר שדרש"י הטעם שאין לישון כשהתפילין בידו, לא שנת קבע ולא שנת ארעי, הוא שמא יפלו ממנו, ולא שמא יפוח בהם. ב. הברייתא שבסוגייתנו מובאת ככתבה וכלשונה גם בסוכה (מא ע"ב), ושם כתב רש"י (ד"ה ולא): "ולא יישן בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי - שמא יפלו מידו, והכי אוקימנא ליה

וכן היא הגירסא בתוספתא⁴⁰ (ה, כה) 41: "פועלין שהיו עושין אצל בעל הבית, הרי אילו מברכין שתים. אומר ברכה הראשונה וכולל את ירושלים בשל ארץ, וחותרם בשל ארץ. ואם היו עושין עמו בסעודן או שהיה בעל הבית מברך להן, הרי אילו מברכין ארבע". וממה שלא הוזכר ברישא כלום לגבי ברכה שלפניה, אלא רק לגבי ברכה שלאחריה, מבואר שפועלים שעושים בשכרם⁴² מברכים ברכה שלפניה כשאר כל אדם. ועיין הערה 43. [א] בגמ': "תנו רבנן, לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל, ולא ישתין בהן מים, ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי". וכתב רש"י ד"ה ולא יישן בהן: "ולא יישן בהן - שמא יפוח". ועל

43. וסברא זו לדייק בתוספתא ממה שלא הוזכר ברישא ברכה שלפניה, שמשמע שאומרים אותה כשאר אדם, כך דייק רבינו עצמו מדברי השו"ע כנ"ל הערה 39, וכך כתב לפרש בדעת רבינו בדמשק אליעזר.

אמנם לכאורה היה אפשר ללמוד ממקום אחר בתוספתא (ב, ח) ששם כתוב הדבר במפורש: "פועלין קורין את שמע, ומברכין לפניה ולאחריה, ואוכלין פיתן ומברכין לפניה ולאחריה, ומתפללין שלשה פעמים של שמנה עשרה, אבל אין מורדין לפני התיבה". אלא שכבר כתבו החסדי דוד (שם), שירי מנחה (על התוספתא ה, כה) והדמשק אליעזר, ששם מדובר בפועלים העושים בסעודתם, שלכן כתוב בסתם שמברכים לאחריה, שמשמע שמברכים ארבע ברכות וכן מתפללים ג' פעמים תפילת שמונה עשרה. אבל עיין בתוספתא כפשוטה בשני המקומות שנקט שהכוונה לתוספתא שבפרק ב' ולא שפרק ה' עיי"ש.

הזכיר, כגירסת הר"ף ורא"ש ומברכין לפניה, וכן הוא בתוספתא. וכן כתב הרשב"א בשם הגאונים. ואף על פי שהרא"ש בפ"ו סט"ז כתב ואין מברכין לפניה, נמשך אחר תוס' דיומא ע"ט וסוכה כ"ו, שכן גירסת תוס'.

40. וכן ציינו לגירסת התוספתא הרשב"א והמאירי. וכן הוא גם בירושלמי (ב הלכה ה, ו הלכה א). אלא שלא ציינו הראשונים וכן רבינו, לאיזו תוספתא כוונתם. ובהערת המו"ל של הגהות רבינו בש"ס ווילנא, כתבו על מה שכתב רבינו שכן הוא בתוספתא: "כן כתב הרשב"א, אבל ליתא בתוספתא שלנו". אבל בדמשק אליעזר פירש שכוונת רבינו לתוספתא בפרק ה (הלכה כה) וכפי שהבאנו למעלה בפירושו.

41. יש דפוסים שהוא בהלכה כד.
42. ועל כרחק שהרישא מדברת בעושים בשכרם, שכן בסיפא כתוב: "ואם היו עושין עמו בסעודן" כו'.